

ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ЧАСОПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ ЕНН ТАЙЛЕР ("LADDER OF YEARS") ТА ІРЕН РОЗДОБУДЬКО ("ЯКБИ"))

У статті представлено порівняльний аналіз творів Енн Тайлер ("Ladder of Years") та Ірен Роздобудько ("Якби"). Досліджено особливості художнього часопростору аналізованих творів на семантичному, стилістичному та композиційному рівнях. З'ясовано специфіку руху сюжетного часу романів.

Виокремлено лексико-стилістичні засоби актуалізації художнього часу та простору, здійснено контекстуально-інтерпретаційний та функціонально-стилістичний аналізи. Виявлено та узагальнено спільні та відмінні лінгвостилістичні особливості індивідуально-художніх стилів авторів у відображенні часопросторових відносин.

Ключові слова: художній часопростір, сюжетний час, ретроспекція, художня деталь, художнє порівняння, алюзія на казки.

Постановка проблеми та аналіз публікацій. Час – це, мабуть, найзагадковіше явище, яке впродовж своєї історії намагалось досягнути людство. Він, як базовий компонент загальної картини світу, має вирішальне екзистенційне значення в людській свідомості, пронизуючи всі вирішальні події життя людей [1: 3]. На думку М. Гайдеггера, час – це буття людей [2: 391]. Неоднозначність та складність цієї глобальної категорії знайшли своє специфічне відображення в художньому світі.

І лінгвісти, і філософи, і фізики неодноразово стверджували, що час не може сам себе представляти, його можна сприйняти лише завдяки можливостям простору. Час та простір лише умовно розділені у свідомості людей для зручності та зрозумілості існування [3: 116]. Взаємозв'язок простору та часу розглядають як *просторово-часовий континуум* [4: 139], або *хронотоп* [5: 234-235]. Цей термін означає локально-темпоральну єдність часу та простору [6: 78], їхню нерозривність, "розчиненість" часу в просторі, можливість пізнати перше через друге. Цей термін широко використовують у наукових дослідженнях. Його ввів у теорію літератури у 30-х роках ХХ століття М. М. Бахтін, який писав, що істотний взаємозв'язок часових та просторових відносин, художньо освоєних у літературі, варто називати хронотопом (що означає в дослівному перекладі "*часопростір*") [5: 234-235]. Поняття "хронотоп" доволі вдало характеризує єдність і дійсну нерозривність простору та часу [7: 91], причому останній проявляє свою значущість тоді, коли мова йде про вивчення речей, що взяті у русі [8: 50]. Тому континуум як категорію тексту можна представити як певну послідовність фактів, подій, що розгортаються в часі та просторі [9: 87]. Категорії континууму, або категорії художнього простору та часу, належить особливе місце серед текстоутворюючих категорій [10: 3-4]. Вагомим внеском у вивчення категорій художнього часу та простору є праці таких дослідників, як О. М. Алісеєнко, С. А. Бабушкін, Л. М. Дзіковська, Н. Х. Копистянська, В. А. Кухаренко, Е. М. Свенціцька, С. М. Скиба, З. Я. Тураєва, Ю. А. Обелець, Л. Б. Цибенко, Ю. Велті, Карін Лінтон, Девід Хігдон, Хіларі Данненберг та інших. Особливо **актуальним** є дослідження цих категорій у порівняльному аспекті, адже характер хронотопу в художньому творі слугує яскравим показником індивідуального стилю будь-якого письменника чи поета [11: 22]. Творчість Ірен Роздобудько та Енн Тайлер у порівняльному аспекті майже не досліджувалась [12], попри те, що письменниці мають багато спільного: обидві авторки є представницями сучасного психолого-реалістичного напрямку в літературі, обидві працюють в жанрі сімейного роману, розмірковуючи над роллю жінки в сім'ї та суспільстві. **Матеріалом нашого дослідження** слугують романи "Ladder of Years" ("Драбина років") Енн Тайлер [13] та "Якби" Ірен Роздобудько [14]. Обидва твори мають подібну проблематику: головні героїні – жінки середнього віку (Делія, 40 років, та Ніка, 39) – шукають відповіді на запитання, що таке час, у чому полягає сенс життя, та як склалися б їхні долі, *якби* не певні обставини у минулому.

Мета нашого дослідження полягає у з'ясуванні лінгвопрагматичних особливостей художнього часопростору в романах Енн Тайлер та Ірен Роздобудько на структурно-композиційному, лексико-семантичному та стилістичному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Тривалість сюжетного часу романів різна – півроку роману "Ladder of Years" та 13 днів у творі "Якби", відповідно. На початку оповідей обидві авторки встановлюють часово-просторові координати, створюючи атмосферу присутності читача: "*1 червня. Був перший день відпустки... Мені треба було змусити себе йти на "ділову" зустріч... до центрального скверу міста*" [14: 7]; "*This all started on a Saturday morning in May... Delia had gone to the supermarket to shop for the week's meals*" [13: 5]. Тенденція експліцитного позначення часу перебігу подій зберігається в усіх 20 розділах роману Енн Тайлер, наприклад: 5-й розділ – *the next morning, Monday* [13: 70]; 6-й розділ – *at three forty-five* [13: 92]; 7-й розділ – *Thursday, lunch hour* [13: 99]; 9-й розділ – *the first Saturday in August* [13: 129]; 10-й розділ – *The*

Sunday before Thanksgiving Day [13: 145], *On Thanksgiving Day* [13: 146]; 11-й розділ – *One Friday in early December* [13: 157]; 12-й розділ – *Friday afternoon before Christmas* [13: 170]; 14-й розділ – *On a Friday morning at the tail end of February* [13: 200] і т. д. Розділи роману Ірен Роздобудько датуються: *1 червня; 2 червня; Ніч з 2 на 3 червня; 3 червня; 3 червня, вечір; 4 червня, ніч; 5 червня; 6 червня; Ранок 7 червня; 3 7 на 8 червня; 10 червня; 11 червня; 12-13 червня; 13 червня*. День у день, крок за кроком головні героїні наближаються до самопізнання. Проте наприкінці оповіді автор відходить від точного зазначення часу, наприклад останні розділи роману "Якби" мають назви *Без дати; Без дати-2; Без дати-3*. Відсутність конкретизації часу свідчить про зміни, що відбулися у темпоральній свідомості протагоністів. Часова невизначеність акцентує увагу читача на вагомості самих подій, наприклад довгоочікуваної зустрічі закоханих під час дощу: "Ви сказали "після дощу в четвер", але забули взяти парасольку" [14: 254]. Генералізація оповіді роману "Ladder of Years" також підкреслює глибше розуміння часу, порівняно з тим, що було на початку розвитку подій: "It had all been a time trip – all this past year and a half... a time trip that worked. What else would you call it when she'd ended up back where she'd started..." [13: 326].

Протягом зазначеного сюжетного часу протагоністи Делія та Ніка аналізують своє минуле та його наслідки. З психології часу відомо, що минуле набуває нового значення в середині життя, коли індивід починає шукати баланс між тим, куди він рухався до цього часу, і тим, куди він поки не дійшов. Це не обов'язково означає, що майбутнє втрачає своє значення. Навпаки, це говорить про те, що люди починають активніше вивчати свій власний досвід [15: 96]. У зв'язку з цим, час у просторово-часовому континуумі романів "Ladder of Years" та "Якби" рухається не суцільним потоком, а зазнає темпоральних зламів: ретроспекцій, проспекцій, розшарувань теперішнього часу, темпоральних стрибків. Серед перелічених вище засобів найчастіше в аналізованих романах зустрічається *ретроспекція*, адже героїні щоразу поринають у спогади минулого. Проте, часове та текстове охоплення ремінісценцій є різне: в романі "Ladder of Years" спогади займають в середньому 1-2 абзаци, тоді як у романі "Якби" – 1-2 сторінки в середньому. При цьому, оповідь у першому творі ведеться постійно від третьої особи, а у другому щоразу відбуваються почергові переключення: оповідь від першої особи відповідає переважно за сюжетне теперішнє, а оповідь від третьої – за ремінісцентне минуле. Цей прийом ще більше віддаляє два часові плани один від одного. У тексті романів ретроспекції вводяться за допомогою *лексики на позначення ментальної діяльності* (*to remind* [13: 10], *to envision* [13: 39], *to unroll* [13: 74], *to recall* [13: 33, 116, 211, 247], *to cast one's mind* [13: 208], *to catch sight* [13: 250], *to come back* [13: 295]; *згадати свою мрію* [14: 52], *здалося* [14: 82], *думача пам'ять* [14: 133] і т.д.); *лексики з темпоральною семантикою* (*this past February* [13: 18], *ever since she was seventeen* [13: 27], *on a Monday morning in July* [13: 27], *then day by day* [13: 49], *on their honeymoon* [13: 72], *in her childhood* [13: 75], *in high school* [13: 96], *lately* [13: 205], *over the past several years* [13: 211], *before her own wedding* [13: 278], *always before* [13: 287], *all those nights in the past* [13: 323], *all this past year and a half* [13: 326]; *того літа, тисяча дев'ятсот вісімдесятого* [14: 14], *часом* [14: 16], *у дитинстві* [14: 23], *були часи* [14: 36] та ін.); *складнопідрядних речень з підрядними часу* (*When she married Sam...* [13: 53], *From the moment they met...* [13: 69], *When they told her that her firstborn was a girl...* [13: 256]), а також *антропонімів та топонімів*, які відкидають читача у минуле.

Як зазначає дослідниця Г. С. Покидько, прийом проектування неможливого майбутнього давно минулих подій характерний для авторського стилю Енн Тайлер. Численні "якщо" ситуації повертають сюжет у минуле (а що могло статися тоді?) [16: 83]. Дійсно, думка про те, що все могло б скластися інакше, якби Делія обрала іншу життєву дорогу, прокручується 32 рази. У романі Ірен Роздобудько слово *якби* є ключовим. Як зазначає В. А. Кухаренко, задане у заголовку слово "пронизує" весь текст, зв'язує його. При цьому з самим словом неминуче відбуваються семантичні зміни, що ведуть до утворення особливого художнього значення [6: 96]. "Наше улюблене слово – якби", – зазначає випадкова співрозмовниця Ніки на початку твору [14: 20]. З цього моменту молода жінка зауважує, як часто вона сама промовляє його: "А все ж таки Аделіна Паулівна мала рацію: сьогодні я промовила це слово не менше 10 разів". "Якби-ситуації" з'являються в тексті безліч разів: "Якби не той день літа тисяча дев'ятсот вісімдесятого..." [14: 13], "Якби не він, вона б сіла в те авто..." [14: 16], "Якби тоді не прийшла в ту редакцію..." [14: 62] та ін. Щоразу повторюючись, слово *якби* метафорично трансформується та набуває значення вічного пошуку людиною відповідей на болючі запитання, без якого неможливо віднайти своє щастя. Заголовок роману "Ladder of Years" – також метафора. Це словосполучення спочатку використовується в цілком визначеному контексті. Так, мешканці будинку для людей похилого віку називають сходи у своєму закладі, адже кожен наступний поверх – це своєрідний етап старіння: слабших та старших пацієнтів щоразу переселяють на поверх вище. Наприкінці роману вираз набуває ширшого значення життя з його поступальним рухом та кінцевістю земного етапу.

Важливою умовою осягнення минулого обома персонажами є те, що для цього вони не лише повинні зануритись думками у минуле та проаналізувати численні "якби-ситуації", але й здійснити **фізичне переміщення в просторі**. Обидві зробили це у досить незвичний спосіб. Делія розпочала свою спонтанну подорож у цілком невідомому напрямку: просто пішла світ за очі, залишивши родину на пляжі після чергової сварки з чоловіком. Вона довго подорожувала автостопом, поки не опинилась у

незнайомому місці, де вирішила розпочати нове життя "from the scratch" [13: 139]. За збігом обставин, у цьому місті колись жила далека родичка Делії, і остання підсвідомо почала жити її життям – життям незаміжньої самотньої жінки. Автор використовує такі художні (характерологічні та зображальні) деталі, створюючи образ "нової Делії": "starchy secretarial voice" [13: 89]; "She seemed to have been affected with Miss Grinstead's manner of speaking" [13: 101]; "not a very friendly person" [13: 101]; "She sacrificed speed for accuracy, as befitted Miss Grinstead" [13: 104]; "Miss Grinstead's standards were slipping" [13: 124]; "Her curls looked flatter and somehow calmer – very suitable for Miss Grinstead" [13: 147]; "her Miss Grinstead cardigan" [13: 204]; "too Miss Grinsteadish" [13: 274]; "Miss Grinstead's forest-green dress and old-maid shoes" [13: 295]. Таким чином, протягом півтора року (15 з 20-ти розділів роману) героїня живе одночасно у двох паралельних вимірах: прокручує в пам'яті своє минуле вдома та примірює на себе чуже життя у новому місті. Сюжетне теперішнє секретаря міс Грінстед чергується з ретроспективним минулим міс Грінстед, яке все частіше нагадує про себе в останній третині роману (25 ретроспективних вставок на 116-ти останніх сторінках роману порівняно із загальною кількістю ретроспекцій – 64 на 326 сторінок роману).

Ніка, на відміну від Делії, здійснила подорож у своє власне дитинство: поїхала у мікрорайон, де колись жила, і потрапила не лише у старий двір, де виросла, але й ... у 1980 рік. Усі 13 днів героїня "курсує" між 1980-м та 2010-м: "пішла у 1980 рік" [14: 66], "у ТОЙ двір" [14: 65, 114]. Єдина умова успішної подорожі для Ніки – це "вийти за рамки двору, не ламаючи межу часу" [14: 138]. Таким чином, автор створює унікальний часопростір, що на лексичному рівні актуалізується, зокрема, прислівниками місця, вжитими на позначення часу: "там, у завтрашньому дні" [14: 79], "була вже не тут" [14: 82], "чашка кави, випита ТАМ, на відстані тридцяти років" [14: 118], "звідси до того часу було ще далеко" [14: 142]. Таким чином, сюжетне теперішнє розшаровується на теперішнє у 1980 та теперішнє у 2010 роках, а простір ніби нашаровується: старе та нове подвір'я існують одночасно, проте треба знати "лазівку", аби правильно зайти у перше.

Лексичними сигналами переключення у 1980 рік є численні реалії тогочасного радянського життя: *пайки* [14: 80], *закази (зелений горошок, майонез у скляних банках, пляшка шампанського під Новий рік)* [14: 80], *купівля "з-під поли", спекулянти* [14: 66], *життя від зарплати до зарплати* [14: 80], *зарплата 120 "ре"* [14: 80]. Авторка пригадує найменші подробиці тодішнього життя: *елементи типового радянського побуту* (клітка з папугою [14: 77]; холодильник "Дніпро", карбування "Нефертігі", дерматинова оббивка на дверях [14: 31]; вінілові платівки, етажерка з книжками, накрита плюшевою скатеркою з френзеллями [14: 83]); *духовні цінності* (записи концертів Висоцького та Галича [14: 73-74]); *матеріальні цінності* (джинси та інший одяг, що привозився з плавання [14: 73]); *елементи суспільної свідомості*: "якось буде", "ми жили, і вони проживуть", "утворити ще одну комірку у загальному вулику" [14: 41]; *суспільно-політичні події* (Афган [14: 121], Олімпіада 1980 року [14: 63]); *радянський сервіс* (продавчиня в сіро-білому халаті і грайливій накрохмаленій короні [14: 168], філіжанки з відбитими ручками [14: 168], цупкий сірий картон [14: 168], "обшепіг" [14: 169]).

Неймовірними з погляду сучасності є спогади одного з персонажів про те, як легко було потрапити у відділок міліції за валютні махінації [14: 66], як їздили за книгами до лісу – там на вихідні збиралися книголюби [14: 80], як купували у циганів тині й колготки [14: 80], як любили день виборів з його буфетом, дешевим спиртним та бутербродами з червоною ікрою по 5 рублів за штуку [14: 80]. Водночас, письменниця з любов'ю та ностальгією описує подвір'я свого дитинства, використовуючи такі зображальні деталі: *натягнуті у дворі мотузки, на яких сушитися білизна мешканців першого поверху* [14: 30], *старий зелений "Запорожець" на трьох колесах, новенькі сині "Жигулі"* [14: 48], *перекошений грибок, де за дерев'яним столом сиділи чоловіки та забивали "козла"* [14: 48]. Письменниця пам'ятає моменти щастя радянського дитинства: *шкільні зошити з фантазіями* [14: 62], *колекцію флакончиків від парфумів, пластмасові ляльки, значки, альбом з марками, сірникові коробки з "секретиками", альбом, який клеїли самі* [14: 40].

Аналізовані романи містять численні роздуми протагоністів, що пов'язані з темою часу. Обидві героїні зустрічають молодих чоловіків, які досліджують ідею подорожі в часі та просторі: "Delia... detected an almost anthropological tone to the article Adrian handed her now – an essay by one Charles L. Adwater, Ph.D., proposing that the quality known as "charisma" was merely the superior grace and dash found in visitors from the future who are sojourning in the present" [13: 50]. Героїня Ірен Роздобудько теж намагається розібратись у цьому питанні та дивується кількості науковців, які вивчали це питання: Альберт Ейнштейн, Амос Орі, Курт Гедель, Стівен Гокінг. Але лише невизнаний учений, у якого вона колись брала інтерв'ю про аномальні явища, розтлумачив їй, яким чином можна потрапити у минуле: "Він накреслив уздовж паперової смужки часову вісь, намотав її на олівець, а потім проколов. Одержані дірочки він умовно назвав "воротами часу", або лазівками, через які можна перестрибувати поміж витками спіралі. Ніка "спантеличено втупилася в "лінію часу". Одна пара проколотих ним дірочок ніби навмисно припадала на дві дати – "1980" та "2010" [13: 110].

Оповідний ланцюг аналізованих творів переривається рефлексіями про життя, його швидкоплинність, сенс та важкість розуміння, що виражено стилістичними засобами, зокрема метафорами та художніми порівняннями: "I've always pictured life as one of those ladders you find on playground sliding boards – a sort

of ladder of years where you climb higher and higher, and then, oops!, you fall over the edge and others move up behind you" [13: 100], "Певно, мені треба взяти ножика і безжально обстругати себе з усіх боків, аби діїти до серцевини, самого початку того стану, який буває лише у дитинстві" [14: 117].

Героїні романів Ірен Роздобудько та Енн Тайлер по-різному уявляють собі час, оскільки проблеми метафоризації будь-якої мови тісно пов'язані з проблемами культури народу – творця і носія мови, адже у метафорах виявляються подібності та відмінності у національних картинах світу. Водночас метафора слугує відображенням авторського бачення світу [17: 152]. Наприклад, час в романі Енн Тайлер – це "a tiny, bright, crowded blue bubble" [13: 310], "a dreamlike experience" [13: 100]; "a zigzag", "a corkscrew", "a scribble" [13: 219]. У творі Ірен Роздобудько також присутні яскраві часові образи: "літо – вогненне простирadlo" [14: 7], "життя – автомобільна подорож назустріч старості" [14: 18], "життя – банка з водою" [14: 80], "спогади – присохлий струп з рани" [14: 58], "пора дитинства – кілок або циганська голка у грудях" [14: 59], "пам'ять – консервна банка" [14: 80], "час – валіза" [14: 169], "час – пам'ятник" [14: 169]. Окремі метафоричні порівняння Енн Тайлер та Ірен Роздобудько збігаються: "спогади – хвилі в морі" [13: 66; 14: 187]; "час – порожнеча" [13: 126; 14: 80].

Характерною рисою творчості Енн Тайлер є широке використання стилістичних засобів на позначення *старіння*: *гіпербол* (the face was all straight lines [13: 282]); *художніх порівнянь* (scalp... seemed overlaid with a pattern of embroidery knots [13: 107], hair as crumbly as dry sand on the beach [13: 94], his forehead resembling corduroy [13: 257], the bricks worn down like pencil erasers [13: 87]); *персоніфікації* (the crouched furniture [13: 105], dead autos [13: 228], a long-dead motel sprawling [13: 272]); *епітетів* (etched fragile lines at the corner of his mouth [13: 13], clawlike hands [13: 29], gray toothbrush eyebrows [13: 31], the worn face [13: 95], a wilted posture [13: 179], a wilted shape of the coat [13: 216], tufted gray eyebrows [13: 296], a draggled look [13: 216], withered arms [13: 219], a hollowed and sharpened face [13: 240], the brittle-looking wallpaper [13: 91]), *метафор* (his elbow was knob and rope [13: 322]); *алюзій на казки* ("The house was closed and silent. The curtains hung still, the veranda chairs were empty, a water sprinkler spun dreamily" [13: 263] (алюзія на казку "Спляча красуня").

Зіставлення *споруда – стара людина*, що виражене персоніфікацією, є найбільш чисельним та різноплановим, оскільки у ньому представлено різні *ознаки старіння людини*: відсутність зубів (This was a large house but shabby, its brown shingles streaked with mildew and its shutters *snaggletoothed* where the louvers had fallen out over the years [13: 15]); *стогін* (She fancied she could hear the house *groaning* in distress [13: 27]); *згорбленість* (a hunched house [13: 275]). Експресивність нарощується шляхом використання словосполучення на позначення поведінки, властивої старшій людині, яка уникає змін, боїться їх, прагне спокою: *to be unprepared for change* (It was such a modest, mild house, so unprepared for change [13: 27]).

В романі Ірен Роздобудько також присутні подібні засоби на позначення старіння, проте вони не є такими чисельними: "рука літньої жінки – висохла лапка" [14 :8], "шия, схожа на коричневий стовбур старого дерева" [14: 17], "беззуба лавка з двома виламаними бильцями" [14: 30].

Символіка романів Ірен Роздобудько та Енн Тайлер також подібна. Ніка постійно бачить уві сні океан. Його хвилі руйнують неприступну вежу на його березі, щойно героїня знаходить відповіді на свої запитання в минулому. На березі океану Делія вирішує розпочати нове життя. Океан – це символ безмежних можливостей, а хвилі – зміни в житті людини ("waves had rolled her [Delia. – Т. Ч.] forward, one wave after another, closer and closer together" [13: 187]). Подорож Делії у пошуках себе була також вдалою: "hers had been a time trip that worked" [13:326]. Навіть майбутнє своїх дітей жінка бачить на фоні океану: "Her three children, she saw, had been staring at the horizon with the alert, tensed stillness of explorers at the ocean's edge, poised to begin their journeys" [13: 326]. *Дерево* як символ життя широко використовується в творчості Енн Тайлер [18]. Проте, у романі "Ladder of Years" він відсутній. У творі Ірен Роздобудько, навпаки, цей символ має текстотвірне значення: саме старе дерево є німим свідком дитинства героїні та своєрідним "порталом" з теперішнього в минуле.

Характерною рисою індивідуального стилю Енн Тайлер є широке застосування алюзій на казки як засобу актуалізації категорії художнього часу [19]. Зокрема, події в аналізованому романі та у казці про принцесу та чесного лісоруба, на яку посилається автор, виступають окремими часовими планами, які розвиваються за різними жанровими законами, незважаючи на часткову схожість з персонажами та подібність казкових та життєвих ситуацій: знайомство головної героїні Делії із майбутнім чоловіком та їхнє одруження дійсно нагадувало казку ("When he first walked in, all three girls had been seated on the couch. Like the king's three daughters in a fairy tale..." [13: 28]), однак час у реальному житті неминуче несе зміни, що проілюстровано застосуванням іронії: "In any case, it had ended like a fairy tale. Except that real life continues past the end, and here they were with air-conditioning men destroying the attic" [13: 28]. Навіть перша зустріч у пам'яті Делії втратила свій романтичний ореол, що підкреслюється ще однією іронією – модифікованою алюзією на згадану вище казку: "The oldest is too short and the middle one's too plump, but the youngest one is just right" [13: 38]. Алюзії "to marry the princess for the kingdom" [13: 309] та "to win the princess's hand" [13: 302] свідчать про повернення до колишніх почуттів. Ірен Роздобудько також застосовує алюзії на казки, проте значно рідше, ніж Енн Тайлер. На відміну від Делії, героїня її роману,

згадуючи про перший візит до чоловіка своєї мрії, порівнює себе з іншим казковим персонажем – Гердою в квітковому саду чарівниці: "Пригадується, як вона зауважила, що за простою може там заснути, не думаючи про добування хліба насущного" [14: 106].

Висновки. В результаті порівняльного аналізу творів Енн Тайлер та Ірен Роздобудько ми з'ясували, що обидві авторки широко використовують лексико-стилістичні та структурно-композиційні засоби відображення художнього часопростору. Для творчості обох письменниць характерна точна фіксація часу та місця зображуваних подій, що дещо послаблюється в кінці романів. Сюжет обох творів розвивається зигзагоподібно завдяки значній кількості ретроспекцій та "якби-ситуацій". Заголовки обох романів містять часову імплікацію. Проте індивідуальні стилі авторок мають низку особливостей: Ірен Роздобудько використовує почергові переключення оповіді від першої особи до третьої, лексику на позначення реалій минулого (радянського суспільства), локативні прислівники на позначення темпоральних відносин. Натомість Енн Тайлер частіше послуговується лексико-стилістичними засобами з семою старіння, зображальними та характерологічними деталями на позначення змін у зовнішності, а також алюзіями на казки. Часові образи, створені письменницями, відзначаються неповторністю та відображають унікальність індивідуального стилю авторок. Окремі подібності у застосуванні метафор та символіки зумовлено спільною проблематикою та глобальним характером питань часу та простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Керимов Т. Х. Поэтика времени / Т. Х. Керимов. – М. : Академический проект, 2005. – 192 с.
2. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер // Время и бытие : [статьи и выступления ; пер. с нем.] – М. : Республика, 1993. – С. 391–406.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : [навч. посіб.] / В. М. Манакін. – К. : ВЦ "Академія", 2012. – 288 с.
4. Касьян В. І. Філософія / В. І. Касьян. – К. : Вікар, 2003. – 374 с.
5. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки исторической поэтики / М. М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. – М. : Худ. лит., 1975. – С. 234–407.
6. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Nova Knyha Publishers, 2004. – 272 с.
7. Бардонов С. М. Про множинність форм простору і часу / С. М. Бардонов // Філософська і соціологічна думка. – К. : Наукова думка, 1990. – № 4. – С. 90–95.
8. Арутюнова Н. Д. Время: модели и метафоры / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Язык и время. – Москва, 1997. – С. 51–61.
9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
10. Сидоренко В. О. Художній час як текстоутворююча категорія (на матеріалі "Петербурзьких повістей" М. В. Гоголя) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / В. О. Сидоренко. – Київ, 1995. – 20 с.
11. Гречуха Л. О. Часопростір романів В. С. Берроуза / Л. О. Гречуха // Гуманітарний вісник. Серія : Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. – Число 9. – С. 22–25.
12. Череповська Т. В. Художнє порівняння у контрастивному аспекті / Т. В. Череповська, М. Ф. Падура // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та БТ імені С. З. Гжицького. – Львів, 2011. – Т. 13. – № 4 (50). – Ч. 2. – С. 390–396.
13. Tyler Anne. Ladder of Years / Anne Tyler. – N.Y. : Ballantine Books, 1996. – 327 p.
14. Ірен Роздобудько. Якби / Ірен Роздобудько. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2012. – 253 с.
15. Кастенбаум Р. Временная перспектива / Р. Кастенбаум // Психологическая энциклопедия. / [ред. Р. Корсини, А. Ауербаха]. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2006. – 96 с.
16. Покидько Г. С. Наративні стратегії в романістиці Енн Тайлер (на матеріалі роману "Бляшанкове дерево") / Г. С. Покидько // Гуманітарний вісник. Серія : Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. – Число 9. – С. 82–85.
17. Тихомирова Е. А. Лингвистический анализ тропа как один из способов описания национальной картины мира / Е. А. Тихомирова // Язык и культура : [доклады 2-й междунар. конф.]. – К. : Ин-т. междунар. отнош., 1993. – С. 152–156.
18. Череповська Т. Темпоральна символіка в романах Енн Тайлер / Тетяна Череповська // Семантика мови і тексту : [матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., (Івано-Франківськ, 26-29 вересня)]. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 541–544.
19. Череповська Т. В. Вираження категорії часу через алюзії на казки у романах Енн Тайлер / Т. В. Череповська // Філологічні студії. – Луцьк, 2005. – № 3–4. – С. 83–89.
20. Череповська Т. В. Засоби актуалізації категорії художнього часу в романах Енн Тайлер : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Т. В. Череповська. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. – 216 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kerimov T. Kh. Poetika vremeni [The Poetics of Time] / T. Kh. Kerimov. – M. : Akademicheskiiy proekt, 2005. – 192 s.
2. Heidegger M. Bytiye i vremya [Being and Time] / M. Heidegger // Vremya i bytiye [Time and Being] : [stat'i i rechi ; per. s nem.]. – M. : Respublika, 1993. – S. 391–406.
3. Manakin V. M. Mova i mizhkul'turna komunikatsiya [Language and Intercultural Communication] : [navch. posib.] / V. M. Manakin. – K. : VTs "Akademiy", 2012. – 288 s.
4. Kas'yan V. I. Filosofiya [Philosophy] / V. I. Kas'yan. – K. : Vikar, 2003. – 374 s.

5. Bakhtin M. M. Formy vremeni i khronotopa v romane. Ocherki istoricheskoy poetiki [Forms of Time and Continuum in the Novel. Essays of Historical Poetics] / M. M. Bakhtin // Voprosy literatury i estetiki [Questions of Literature and Poetics]. – M. : Khud. lit., 1975. – S. 234–407.
6. Kukhareno V. A. Interpretatsiya Tekstu [The Text Interpretation] / V. A. Kukhareno. – Vinnytsya : Nova Knyha Publishers, 2004. – 272 s.
7. Bardonov S. M. Pro mnozhynnist' form prostoru i chasu [About the Multiplicity of Space and Time Forms] / S. M. Bardonov // Filosofs'ka i sotsiologichna dumka [Philosophical and Sociological Thought]. – K. : Naukova dumka, 1990. – № 4. – S. 90–95.
8. Arutyunova N. D. Vremya : modeli i metafory [Time : Models and Metaphors] / N. D. Arutyunova // Logicheskyy analiz yazyka. Yazyk i vremia [Logical Language Analysis]. – Moskva, 1997. – S. 51–61.
9. Gal'perin S. R. Tekst kak ob'yek lingvisticheskogo issledovaniya [Text as an Object of the Linguistic Study] / I. R. Gal'perin. – M. : Nauka, 1981. – 139 s.
10. Sydorenko V. O. Khudozhniy chas yak tekstoutvoryuyucha katehoriya (na materialy "Peterburz'kykh povistey" M. V. Hoholya) [Artistic Time as a Textual Category (on the Basis of M. V. Hohol's "St. Petersburg Stories")] : avtoref. dys. na zbuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk / V. O. Sydorenko. – Kyiv, 1995. – 20 s.
11. Hrechuha L. O. Chasoprostir romaniv V. S. Berrouza [The Continuum of W. S. Burroughs's Novels] / L. O. Hrechuha // Humanitarnyy visnyk. Seriya : Inozemna filolohiya [Humane Journal. Foreign Philology]. – Cherkasy : ChDTU, 2005. – Chyslo 9. – S. 22–25.
12. Cherepovs'ka T. V. Khudozhni porivnyannya v kontrastyvnomu aspekti [Artistic Comparisons in the Contrastive Aspect] / T. V. Cherepovs'ka, M. F. Padura // Naukovyy visnyk Lvivs'koho natsional'noho universytetu veterynarnoyi medytsyny ta BT imeni S. Z. Gzhyts'koho [The Scientific Journal of Lviv S. Z. Gzhytsky National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies]. – L'viv, 2011. – T. 13. – № 4 (50). – Ch. 2. – S. 390–396.
13. Tyler Anne. Ladder of Years / Anne Tyler. – N.Y. : Ballantine Books, 1996. – 327 p.
14. Iren Rozdobud'ko. Yakby [If Only] / Iren Rozdobud'ko. – Kharkiv : Klub simeynoho dozvillya, 2012. – 253 s.
15. Kastenbaum R. Vremennaya perspektiva [Temporal Perspective] / R. Kastenbaum // Psikhologicheskaya entsyklopediya [Psychological encyclopedia] / [red. R. Korsini, A. Auerbakha]. – [2-ye izd.]. – SPb. : Piter, 2006. – S. 96.
16. Pokyd'ko H. S. Naratyvni stratehiyi v romanisty Enn Tayler (na materialy romanu "Bliashankove derevo") [Narrative Strategies in Anne Tyler's Novels (on the Basis of the Novel "The Tin Can Tree")] / H. S. Pokyd'ko // Humanitarnyy visnyk. Seriya : Inozemna filolohiya [Humane Journal. Series : Foreign Philology]. – Cherkasy : ChDTU, 2005. – Chyslo 9. – S. 82–85.
17. Tykhomyrova E. A. Lingvisticheskyy analiz tropa kak odin iz sposobov opisaniya natsional'noy kartiny mira [The Linguistic Analysis of the Trope as a Way of the National World Picture Description] / E. A. Tikhomyrova // Yazyk i kul'tura [Language and Culture] : [doklady 2-yi mezhdunar. konf.]. – K. : In-t. mezhdunar. otноsh., 1993. – S. 152–156.
18. Cherepovs'ka T. Temporal'na symbolika v romanakh Enn Tayler [Temporal Symbols in Anne Tyler's Novels] / Tetyana Cherepovs'ka // Semantyka movy i tekstu [Semantics of the Language and text] : [materialy IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Ivano-Frankivs'k, 26-29 veresnya)]. – Ivano-Frankivs'k, 2006. – S. 541–544.
19. Cherepovs'ka T. V. Vyrazhennia katehoriyi chasu cherez aliuzii na kazky u romanakh Enn Tayler [Time Category Actualization via Fairy-Tales Allusions in Anne Tyler's Novels] / T. V. Cherepovs'ka // Filolohichni studii [Philological Studios]. – Luts'k, 2005. – № 3–4. – S. 83–89.
20. Cherepovs'ka T. V. Zasoby aktualizatsii katehorii khudozhn'oho chasu v romanakh Enn Tayler [The Means of the Artistic Time Category Actualization in the Anne Tyler's Novels] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / T. V. Cherepovs'ka. – Lvivs'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Franka, 2013. – 216 s.

Матеріал надійшов до редакції 24.10. 2014 р.

Череповская Т. В. Сравнительное исследование художественного временного пространства (на примере романов Энн Тайлер ("Ladder of Years") и Ирен Роздобудько ("Если")).

В статье представлен сравнительный анализ произведений Энн Тайлер ("Ladder of Years") и Ирен Роздобудько ("Если"). Особенности художественного временного пространства анализированных произведений исследовались на семантическом, стилистическом и композиционном уровнях. Выяснена специфика движения сюжетного времени романов. Выделены лексико-стилистические средства актуализации художественного времени и пространства, выполнены контекстуально-интерпретационный и функционально-стилистический анализы. Выявлены и обобщены общие и различные лингвостилистические особенности индивидуально-художественных стилей авторов в отображении пространственно-временных отношений.

Ключевые слова: художественное временное пространство, сюжетное время, ретроспекция, художественная деталь, художественное сравнение, аллюзия на сказки.

Cherepovs'ka T. V. The Comparative Research of the Artistic Continuum (on the Basis of Anne Tyler ("Ladder of Years") and Iren Rozdobud'ko's ("If") Novels).

The article deals with the comparative analysis of Anne Tyler and Iren Rozdobud'ko's novels. The material of the study is "Ladder of Years" and "If" respectively. The research focuses on the authors' individual styles,

namely the determination of the peculiarities of the artistic time and space actualization in the analyzed novels. The mentioned philosophical categories are inseparable and global and are of special interest in the domain of linguostylistic studies of belles-lettres texts. The research has been conducted on the lexical-semantic, stylistic and structural-compositional levels. The distinguished lexico-stylistic devices that actualize the artistic continuum have been analyzed with the help of contextual interpreting and functional stylistic methods. On the compositional level Anne Tyler and Iren Rozdobud'ko's individual styles have been researched concerning the linguistic means showing the artistic time direction. The role of the titles with temporal semantics in the artistic time category realization in the novels has been explained. The main peculiarities of Anne Tyler and Iren Rozdobudko's individual styles concerning the realization of the artistic continuum have been summarized in the research. The similarities caused by the common problematic as well as the global character of problems of time and space and differences and explained by the unique authors' manner are generalized by the way of the comparative analysis. The analogies are as following: the explicit time indications during all the plot development except the ending, the expansive use of retrospections, so-called "if-situations", and the titles with the temporal implication. The differences are narrative switches, locative adverbs denoting temporal relations, and vocabulary indicating Soviet realities in Iren Rozdobud'ko's novels; fairy-tales allusions, characterizing and depicting artistic details showing changes in appearance, and lexico-stylistic devices with the seme of "oldness" in Anne Tyler's novels.

Key words: *artistic continuum, plot time, retrospection, artistic detail, artistic comparison, fairy-tale allusion.*